

In een afsluitend achtste hoofdstuk vol kleurige tabellen worden de via een steekproef bijeengebrachte gegevens van 2152 eerstejaars cadetten uit de periode 1828-2003 door Petra Groen geanalyseerd. Hoewel zij in haar speurtocht naar langetermijnontwikkelingen op het gebied van de geografische herkomst en sociale en religieuze achtergrond van de cadetten zeer omzichtig te werk gaat, weet Groen toch in klare taal belangrijke trends te schetsen en interessante verbanden te leggen. Zo blijkt er bijvoorbeeld geen relatie te bestaan tussen de achtergrond van de cadetten en de door hen op de KMA behaalde studieresultaten. Een sterk punt van dit hoofdstuk is dat gesignaleerde ontwikkelingen in een breder maatschappelijk kader worden geplaatst, en dat daar waar mogelijk vergelijkingen worden getrokken met de populatie van andere, veelal soortgelijke, opleidingen zoals de Koninklijke Militaire School te Brussel en het Koninklijk Instituut voor de Marine te Den Helder.

In een handzame slotbeschouwing zetten de beide redacteurs van het gedenkboek, Groen en Klinkert, de belangrijkste ontwikkelingen uit 175 jaar KMA-geschiedenis nog eens op een rij. Ook de rest van het boek, respectievelijk een tweetal bijlagen (met de namen van alle gouverneurs van de KMA en voorzitters van het cadettencorps), het notenapparaat, een overzicht van de geraadpleegde archieven en literatuur, een lijst met de gebruikte afkortingen, een index op persoonsnamen en de illustratieverantwoording, maakt een verzorgde indruk. Datzelfde geldt voor de verschillende speciaal voor het boek vervaardigde stadsplattegronden van Breda. De meer dan driehonderd illustraties zijn eveneens doorgaans goed gekozen al laten hun bijschriften nogal eens te wensen over. Lang niet elke foto blijkt adequaat gedateerd en beschreven. Bij menige afgebeelde prent, schilderij of litho ontbreekt de naam van de desbetreffende kunstenaar. Enige informatie over de auteurs had evenmin misstaan, aangezien verscheidene van hen een speciale band hebben met het onderwerp en bijvoorbeeld werkzaam zijn (geweest) als docent op de KMA. Alle auteurs hebben breed uitgepakt en de hen toebedeelde periode uitputtend beschreven. Het resultaat is een boekwerk van ruim zeshonderd pagina's. Met een iets minder verhalende en meer analytische aanpak, had daar wel wat vanaf gekund. Ondanks de hoge illustratiedichtheid en het verhalende karakter, blijft het toch een specialistisch boek voor een klein publiek. Of de huidige (aspirant)officier zich in het boek herkent, betwijfel ik, maar het zal, in tegenstelling tot de KMA, zeker geen problemen ondervinden met het verkrijgen van wetenschappelijke erkenning en academische waardering.

Marc A. van Alphen

P. Hartman, A. ten Cate, *Garde zonder grenzen. 175 Jaar grenadiers en jagers 1829-2004* (Den Haag: Sdu uitgevers, Instituut voor militaire geschiedenis, 2004, 232 blz., ISBN 90 12 10091 7).

Hoewel grenadiers en jagers al aan het einde van de achttiende eeuw in het vaderlandse leger actief waren, vond in 1829 bij Koninklijk Besluit de officiële oprichting van het regiment plaats. Het elitekorps moest nieuw elan brengen in een versplinterde landmacht en was alleen voor de beste soldaten toegankelijk.

Anno 2004 bestaat het regiment 175 jaar. Dit wordt onder meer gevierd met de uitgave van *Garde zonder grenzen*, verzorgd door twee auteurs verbonden aan het Instituut voor militaire geschiedenis. In elf hoofdstukken worden de grenadiers en jagers gevolgd bij hun activiteiten vanaf de oprichting in 1829 tot heden. De titel is voor tweërlei uitleg vatbaar. Ten eerste brengen de missies het regiment met regelmaat over de landsgrenzen. Een tweede betekenis ligt in de inzet en moed van de soldaten, die in figuurlijke zin geen grenzen kennen.

Van de elf hoofdstukken die aan deze geschiedenis worden gewijd, zijn er maar liefst acht gereserveerd voor de periode van na de Tweede Wereldoorlog. Tot 1940 zijn namelijk maar weinig wapenfeiten te vermelden, op de opstand van de Zuidelijke Nederlanden in 1830 na. Deze wordt, samen met de voorgeschiedenis van het Koninkrijk der Nederlanden, in het eerste hoofdstuk behandeld. Een tweede, relatief kort, hoofdstuk is bij gebrek aan militaire actie gewijd aan '100 jaar kazerneleven', dat overigens een goede indruk hiervan geeft. Ook de speciale band tussen het garderegiment en het Oranjestad komt terloops aan bod. De bescherming van het vorstenhuis behoort namelijk tot zijn bijzondere taak. Bij koninklijke plechtigheden zijn de grenadiers en jagers daarom altijd paraat. Het duurde overigens tot 1948 voordat het regiment daadwerkelijk de garde-status kreeg. Bezuinigingen stonden dit eerder in de weg.

In de meidagen van 1940 en na de oorlog in het opstandige Indonesië verdedigde het regiment met kracht het nationale belang. Hierna verschoven de taken. Terwijl tussen de jaren vijftig en negentig de Koude Oorlog woedde, werkte de landmacht aan professionalisering van de troepen. Nieuw materieel en uniformen, buitenlandse oefeningen maar ook de intrede van vrouwelijke militairen en rellen om lange haren bij mannelijke militairen vonden in deze periode plaats. De grenadiers en jagers gingen in de jaren negentig in de luchtmobiele brigade op en opereren sindsdien vooral onder de VN-vlag in het buitenland: onder meer in Joegoslavië, Cyprus en Afghanistan.

De auteurs zijn voor hun verslagen van de gebeurtenissen zorgvuldig te werk gegaan. Door vele interviews en literatuuronderzoek zijn met name vanaf de periode 1940 uitvoerige en gedetailleerde verhalen te boek gesteld. Deze zijn in heldere taal geschreven. De weliswaar noodzakelijke omschakelingen van de militaire acties naar het dagelijkse soldatenleven en de professionalisering van de landmacht zorgen voor de nodige afwisseling. Daarnaast worden de gebeurtenissen telkens in de maatschappelijke en politieke context geplaatst. Tot slot is de uitgave, zoals het een goed jubileumboek betaamt, rijkelijk geïllustreerd met foto's en andere afbeeldingen, die voor veel oud-militairen zeer herkenbaar zullen zijn.

Punten voor verbetering zijn echter ook aan te wijzen. Hoe prettig het ook is om over uitvoerige informatie te beschikken, dit draagt niet altijd bij tot de leesbaarheid. Op veel plekken lijkt het boek meer op een voor ingewijden bedoeld verslag, terwijl voor buitenstaanders geen zichtbare rode draad aanwezig is. Het is bijvoorbeeld niet duidelijk of en waarin de taken van de grenadiers en jagers onderling precies verschillen en hoe zij zich verhouden tot de andere onderdelen van de krijgsmacht. Ook ontbreekt het aan een nadere uitleg over allerlei typen wapens en materieel die de revue passeren. Kennis hiervan wordt als vanzelfsprekend beschouwd, evenals bekendheid met de samenstelling van de krijgsmacht in compagnieën en bataljons. Juist dit soort zaken hadden behandeld kunnen worden in de themastukjes die achter sommige hoofdstukken zijn gevoegd. Daarin komen nu echter zaken voor die beter in de hoofdstukken zelf verwerkt hadden kunnen worden, zoals het themastukje over de oorsprong van de jager. Een dergelijk stuk hoort mijns inziens thuis in het inleidende hoofdstuk en niet achter een hoofdstuk over de koude oorlog. Wanneer aan deze zaken meer aandacht was besteed, had deze verder goed verzorgde jubileumuitgave aan kracht gewonnen.

Cristel R. Stolk

G. J. Schutten, *Verdwenen schepen. De kleine houten beroepsvaartuigen, vrachtvaarders en vissersschepen van de Lage Landen* (Dissertatie Groningen 2004; Zutphen: Walburg pers, 2004, 493 blz., €49,95, ISBN 90 5730 298 5).

Op 16 september 2004 promoveerde Gerrit Jan Schutten aan de Rijksuniversiteit Groningen